

Interview met Frans Weisglas voor het blad van Rotterdamse Juridische Studenten , september 2008

Als oud-student aan onze eigen Erasmus Universiteit geniet hij niet alleen bekendheid als voormalig Tweede Kamerlid, maar vooral ook als (inmiddels ex-)Voorzitter van hetzelfde instituut. Zijn conventionaliteit, onberispelijkheid, humor en jovialiteit hebben ervoor gezorgd dat het ambt van Kamervoorzitter een echt begrip in de Nederlandse samenleving is geworden. Met trots kijkt Frans Weisglas dan ook terug op deze periode: "Ik ben heel blij dat ik parlementariër ben geweest en dat ik ben geëindigd in datgene wat ik nog steeds het allermooiste beroep vind in de politiek: Kamervoorzitter." Verder blikt de rasrotterdammer in dit interview terug op zijn studententijd, beoordeelt hij het functioneren van de Verenigde Naties in haar huidige opzet en spreekt hij ook over de afstand die in de loop der tijd is ontstaan tussen hem en zijn partij, de VVD: "Ik wilde niet dat de fractie bepaalde wie er Kamervoorzitter zou worden, dus heb ik mijzelf kandidaat gesteld. Dat heeft mijn partij mij niet geheel in dank afgenomen."

Tekst: Jim Waasdorp en Robert Goedhart

U heeft economie gestudeerd in Rotterdam. Kunt u wat vertellen over uw studententijd?

Nou, dat is lang geleden. Ik ben in 1963 begonnen aan de Nederlandse Economische Hoogeschool en ben zeven jaar later aan de Erasmus Universiteit afgestudeerd in de Internationale Economische Betrekkingen. Mijn internationale oriëntatie is dus eigenlijk al begonnen met mijn studiekeuze. Zeven jaar studeren klinkt tegenwoordig als een hele tijd, maar in die tijd was dat een zeer normale periode. Ik ben een jaar actief geweest als voorzitter van het bestuur van de Rotterdamsche Studentensociëteit Hermes. In vergelijking met nu was de studie kleinschaliger; de colleges waren een stuk minder massaal dan ze nu zijn. Als student had je dus veel meer contact met de docenten en met andere studenten. Ik heb goede herinneringen aan mijn studententijd, vooral omdat ik vanaf dat moment internationaal georiënteerd geweest ben in mijn werk, eerst bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en later als woordvoerder 'Buitenland' in de Tweede Kamer, voor de VVD. Mijn studententijd heeft me wat dat betreft heel erg gevormd. Ik ben daarna ook altijd in Rotterdam gebleven, op een viertal jaren die ik in het buitenland heb doorgebracht na.

U was van 1973 tot 1977 werkzaam op de Permanente vertegenwoordiging bij de Verenigde Naties in Genève. Hoe kijkt u terug op deze periode en bent u van plan door te gaan met een diplomatieke loopbaan?

Ik kijk hier met veel plezier op terug. Het was onderhandelen, en dat is iets wat ik later als politicus ook veel heb gedaan. Je moet in die positie voor Nederland met andere landen onderhandelen om tot bepaalde resultaten, vaak verdragen en teksten, te komen die van belang zijn voor je land. Ik vond de internationale omgeving, het onderhandelingswerk en de onderwerpen erg interessant. Wij zijn nu ruim dertig jaar verder, maar er speelden toen al onderwerpen die nu nog steeds op de agenda staan, vooral in de sfeer van internationale handel. Nu sta ik aan het einde van mijn politieke loopbaan; ik ben niet van plan om met iets dergelijks door te gaan. Ik richt mij nu meer op losse, ad-hocdingen, zoals adviseren en het voorzitten van congressen en lezingen.

Hoe vindt u de Verenigde Naties in haar huidige opzet functioneren?

De VN is een enorme organisatie van zo'n 190 landen, van China tot Andorra. Dat geeft gelijk al aan dat het een heel moeilijk functionerende organisatie is: ieder land heeft uiteindelijk hetzelfde stemrecht. Er moeten dus altijd compromissen worden bereikt. Ik vind de Verenigde Naties vooral nuttig in de concrete, uitvoerende suborganisaties, zoals de Wereld Voedselorganisatie en Unicef. De VN als politiek forum vind ik vaak moeizaam functioneren, nogmaals door de compromissen die alsmear bereikt moeten worden. Dat geldt nog meer voor de Veiligheidsraad, omdat daar gewerkt wordt met veto's.

In hoeverre is het vetorecht van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad nog van deze tijd? Verwacht u dat het ooit zal worden afgeschaft?

Wanneer landen als Rusland, China en de Verenigde Staten overstemd zouden kunnen worden, dan zouden ze zich niets meer aantrekken van de Verenigde Naties. Dat is nu eenmaal de realiteit van de wereld waarin wij leven. Wat dat betreft is het vetorecht dus wel wat waard, maar je zou het moeten uitbreiden in die zin dat je een paar andere landen ook permanent lid zou moeten maken van de Raad. Op dit moment mist de Raad een aantal permanente leden die in de wereld van vandaag belangrijk zijn. Ik denk dan bijvoorbeeld aan India. Waarschijnlijk moet je het in die richting zoeken om de representativiteit van de Veiligheidsraad te vergroten. Dit is echter geen nieuwe opmerking; er wordt al jaren gesproken over een mogelijke uitbreiding van de Veiligheidsraad en iedere keer stuit men op de vraag: 'Wie kiezen we? Argentinië of Brazilië, India of Pakistan, Nigeria of Zuid-Afrika?'. Dat is gewoon heel erg lastig.

Eén van de doelstellingen van de VN is het bevorderen van economische en sociale ontwikkelingen. Welke factoren kunnen volgens u bijdragen aan een betere realisatie van dit doel?

Ik spreek dan vooral als liberaal, omdat ik in de eerste plaats denk aan dingen die mensen zelf moeten doen. 'Je moet iemand leren vissen en niet de vis geven', zo luidt een oud gezegde. Met andere woorden: je moeten werken aan structurele oplossingen, waardoor mensen een eerste stimulans krijgen om een zeker minimum levensniveau op te bouwen. Als je zo arm bent en zoveel honger hebt dat je niet kan functioneren, dan kan je ook niet gaan vissen. Maar als mensen eenmaal boven een bepaald niveau zijn gekomen, dan moet je ervoor zorgen dat zij zelf tot een goede ontplooiing kunnen komen. Dit kan bijvoorbeeld door het geven van goed onderwijs en door het bieden van een veilige omgeving. Hier ontmoeten de VN doelstellingen op het gebied van Vrede en Veiligheid en Economische en Sociale Ontwikkeling elkaar. Als je mensen zelf tot ontplooiing laat komen en zelf laat functioneren in een land met een goed en democratisch bestuur, dan ben je uitstekend op weg.

Jan Pronk zei vorig jaar in dit blad dat internationale organisaties vooral de spreekbuis zijn van westerse landen. Bent u het met hem eens?

Nee, die stelling gaat lang niet altijd op. In de Veiligheidsraad zie je bijvoorbeeld al dat China en Rusland in vergaande mate de gang van zaken beïnvloeden door hun veto. Hetzelfde geldt voor de organisatie waarin Pronk nota bene zelf een hoge functie heeft gehad, de UNCTAD, de Handels- en Ontwikkelingsorganisatie van de VN. Dat is bij uitstek een organisatie waarin de niet-westerse landen zeggenschap hebben. En in de Algemene Vergadering van de VN hebben ontwikkelingslanden precies hetzelfde stemrecht als de westerse landen, het is alleen het vetorecht waar de vijf permanente leden grotere zeggenschap mee hebben.

Ontwikkelingslanden kunnen hun inbreng in internationale organisaties zelf vergroten door kritisch te kijken naar hun eigen vertegenwoordigers. Als een land een goed bestuur heeft, wil dat zeggen dat hij vertegenwoordigers van dat goede bestuur in de Verenigde Naties heeft, en

dat is natuurlijk belangrijk. Daarnaast is ook van belang dat enkele belangrijke ontwikkelingslanden in de Veiligheidsraad worden opgenomen als permanent lid, zoals ik al eerder aanstipte.

Hoe beoordeelt u de stelling dat de schulden van ontwikkelingslanden moeten worden kwijtschelden?

Er zijn noodsituaties waarin je schulden zou kunnen kwijtschelden, maar ik ben geen voorstander van algehele kwijtschelding. Dat heeft een soort aanzuigende werking; als een land opnieuw schulden maakt, dan gaat het ervan uit dat die schulden weer worden geëxcuseerd. Als je vindt dat landen hun zelfredzaamheid, hun eigen vermogen tot het voeren van een economisch beleid en het tot stand brengen van een economische groei en een goede verdeling van die groei zelf in hun handen moeten hebben, dan moet je ze niet te gemakkelijk schulden laten maken die vervolgens weer worden kwijtschelden. Je kunt goede voorwaarden afspreken voor de terugbetaling van de schulden, maar het te makkelijk kwijtschelden leidt tot een grote gemakzucht en heeft in mijn ogen een averechts effect op de economische groei.

U staat bekend als iemand die zeer ‘pro-Israël is’. Waar komt deze overtuiging vandaan?

Ik moet hier altijd een beetje om lachen, omdat het inderdaad zo gezegd wordt, maar ik ben twintig jaar lang Buitenlandwoordvoerder voor de VVD geweest en mijn partij hecht nu eenmaal een grote waarde aan het verdedigen van de belangen van Israël, omdat het van groot belang is dat de bevolking van Israël binnen veilige en erkende grenzen kan leven. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er geen plaats is voor de Palestijnen. Ik ben een voorstander van een onafhankelijke Palestijnse Staat, maar dan wel een staat die economisch levensvatbaar is en die geen bedreiging voor Israël vormt. Wij hebben in Nederland altijd coalitiepolitiek, maar de steun van Nederland aan Israël is altijd breed geweest, waar ik erg blij mee was. Natuurlijk heb ik zeker ook oog voor negatieve punten in het beleid van Israël, en heb dat ook vaak geuit als Buitenlandwoordvoerder. Ik noem bijvoorbeeld het nederzettingenbeleid, met de grote hoeveelheden nederzettingen op de Westoever; dit is geen goed beleid en dat zou ook moeten stoppen. Met die muur door de Westbank ben ik het ook niet eens, daarmee splits je letterlijk dorpen en families van Palestijnen.

Hoe staat u tegenover het standpunt van Dries van Agt, waarin Israël als een ‘verjager’ en ‘bezetter’ wordt gekwalificeerd, die zich weinig aantrekt van VN-resoluties en andere vormen van internationaal recht?

Ik vind dat Van Agt heel erg overdrijft en eenzijdig is. Hij negeert de andere kant van het verhaal door nauwelijks te spreken over de terroristische aanvallen vanuit Ghaza, vanuit de Westbank. Hij kijkt alleen maar door een vergrootglas naar Israël. Ik heb met Van Agt niet vaak over dit onderwerp gesproken, en los hiervan mag ik hem trouwens ontzettend graag, maar ik ben het hierover eenvoudigweg niet met hem eens. Ik ben hier eigenlijk een beetje verbaasd over, omdat hij in kabinetten heeft gezeten die Israël juist zeer gesteund hebben. Hij is dus ontzettend veranderd, en die verandering vind ik groter dan de veranderingen in Israël; ik kan het dan ook niet verklaren.

Welke veranderingen/verbeteringen zijn er in de Kamer gekomen met u als voorzitter?

Er is op dit moment veel kritiek op het functioneren van de Kamer. Dat komt naar mijn mening voor een groot deel door iets waarin ik niet ben geslaagd. Ik heb geprobeerd om de enorme hang naar vernieuwing – steeds maar nieuwe Kamerleden bij iedere verkiezingen weer op de lijst te zetten – tegen te gaan, onder meer door in gesprek te gaan met de

partijvoorzitters. Dat is mij niet voldoende gelukt. Voor een voorzitter is dat ook moeilijk, omdat het in ons politieke systeem de politieke partijen zijn die de kieslijsten opstellen. Van de 150 Kamerleden zitten er nu een stuk of negentig die nog geen twee jaar in de Kamer zitten. Daarmee is het collectieve geheugen, de totale ervaring en de politieke behendigheid van de Kamer met sprongen achteruit gegaan. Dit heeft in mijn ogen een grote invloed op de manier waarop de Tweede Kamer nu functioneert. Al die nieuwe mensen moeten zich voortdurend waarmaken op allerlei kleine onderwerpen, omdat zij er anders na vier jaar misschien uitliggen. Aan de andere kant zijn er dingen waar ik wel tevreden over ben. Toen ik als Kamervoorzitter begon, heb ik gezegd dat het politieke debat terug moet gaan naar het hart van de democratie, de Tweede Kamer. In de tijd van Pim Fortuyn zag je dat debatten overal in het land plaatsvonden en steeds minder in de Kamer. Nu is dat anders. Als er nu een *issue* in het land speelt, dan is dat terug te vinden in de politieke arena. Dit laat zien dat de Kamer goed functioneert. Iets heel anders, waar ik zelf best een beetje trots op ben, is het burgerinitiatief, waarin burgers echt een onderwerp kunnen activeren op de agenda van de Kamer. Op die manier kun je burgers niet alleen betrekken bij de politiek, maar ook zeggenschap geven over de agendering van de Kamer. Als een burger samen met 40.000 landgenoten, iets op de politieke agenda wilt krijgen dan is de Kamer verplicht om over dit onderwerp een debat te voeren en erover te stemmen, net zoals ze dat doen bij een wetsvoorstel van de regering.

Heeft u ooit minister willen worden, bijvoorbeeld van Buitenlandse Zaken?

Natuurlijk, iedereen die in de Kamer zit denkt ook wel eens aan de andere kant van het geheel. Maar dingen lopen zoals ze lopen en ik ben het niet geworden, en als ik terugkijk op mijn politieke carrière, dan ben ik heel blij dat ik altijd parlementariër ben geweest en dat ik ben geëindigd in datgene wat ik nog steeds het mooiste beroep vind in de politiek, Kamervoorzitter. Tweede Kamerlid is het hoogste ambt dat er in de politiek bestaat, belangrijker dan het ministerschap. Kamerleden controleren immers de regering en kunnen deze naar huis sturen.

Mist u de Kamer inmiddels, na in totaal 24 jaar lidmaatschap waarvan ruim vier jaar als voorzitter?

Nee, ik mis het eigenlijk niet. Ik heb heel bewust na die 24 jaar gezegd dat ik ermee ging stoppen, ik vond het na zo'n lange tijd mooi geweest. Ik volg de politiek natuurlijk nog wel; het blijft mij boeien, alleen nu als burger, als geïnteresseerde, en niet meer als politicus zelf. Ik lig er niet wakker van als ik een keer Den Haag Vandaag of het vragenuur mis.

Gedurende uw Kamerlidmaatschap heeft u veel interessante, buitenlandse mensen ontmoet. Heeft u misschien een anekdote over een bijzondere ontmoeting?

Ik ben altijd slecht in anekdotes, maar ik heb inderdaad heel veel mensen ontmoet. Ik vond bijvoorbeeld de ontmoeting met Yasser Arafat in Gaza erg indrukwekkend, ergens in de jaren '80 was dat. Zijn hoofdkwartier lag toen daar in een villa aan het strand. Meer recent, in mijn tijd als voorzitter, is de ontmoeting met Poetin, toentertijd nog president van Rusland. Wat ik mij daarvan herinner is hoe ongelooflijk scherp en geraffineerd hij is. Ik kan mij herinneren dat ik samen met de voorzitter van de Eerste Kamer in dat gesprek voorzichtig en op diplomatieke wijze toch enige opmerkingen had over het functioneren van het democratische systeem in Rusland, waarop hij met een kleine glimlach tegen mij zei dat ook het systeem van Nederland niet zo democratisch is, omdat wij één van de weinige democratische landen in de wereld zijn waar burgermeesters niet gekozen maar benoemd worden. Ik vond het erg geraffineerd dat hij het überhaupt wist en het onmiddellijk als een soort 'steek onder water' aan mij teruggaf.

U heeft ooit gezegd dat er in de afgelopen jaren steeds meer afstand is ontstaan tussen u en uw partij. Ziet u de toekomst van de VVD somber in?

Ik ben in 2002 op een speciale manier Kamervoorzitter geworden. Mijn fractie had ervoor gekozen om mevrouw Jorritsma kandidaat te stellen voor het voorzitterschap. Ook ik had mijn zinnen op deze functie gezet, omdat ik dacht dat deze mij goed zou liggen. Dat is later ook gebleken. Ik wilde niet dat alleen de VVD fractie bepaalde wie er Kamervoorzitter zou worden, maar de hele Kamer en daarom heb ik mijzelf kandidaat gesteld. Dat heeft mijn partij mij natuurlijk niet geheel in dank afgenomen. De toekomst van de VVD is erg moeilijk op het ogenblik. De partij heeft te maken met iets wat vrij uniek is in de politieke geschiedenis: twee succesvolle politieke afsplitsingen, Verdonk en Wilders. Zij trekken veel VVD-kiezers naar hun zijde. De partij zal nu inhoudelijk heel sterk haar koers moeten zoeken tussen de wat conservatievere kant en het liberalisme a la D'66.

Wat gaan wij in de komende tien jaar nog horen over Frans Weisglas?

Dat wordt steeds minder natuurlijk, want ik ben nu 62. Je zit dan toch in de laatste fase van je werkzame leven. Ik zal blijven publiceren en met enige regelmaat zal je iets van mij lezen in de krant of commentaar van mij horen. Ook zal ik bijeenkomsten blijven voorzitten, lezingen houden en allerlei andere activiteiten verrichten. Maar de laatste twee jaar is het natuurlijk wat stiller rondom mij geworden en dat heeft te maken met de keuze die ik zelf heb gemaakt. Ik vind het trouwens wel jammer dat er in Rotterdam geen referendum komt voor het burgemeesterschap. Als er een referendum was gekomen, dan had ik daar zeer waarschijnlijk aan meegedaan en als echte Rotterdammer had ik daar in mijn ogen een goede kans gemaakt. Ik voel er niet voor om mee te draaien in de huidige procedure, waarin men toch erg aan het afkoersen is op een CDA-er. Dus misschien had Poetin toch wel een beetje gelijk.

Personalia

Frans Weisglas is geboren op 8 augustus 1946 in 's-Gravenhage. Hij studeerde van 1963 tot 1970 Economie aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam (later: Erasmus Universiteit). Weisglas begon zijn loopbaan als ambtenaar van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, wat een juiste opstap bleek te zijn voor de rest van zijn succesvolle carrière. Zo was hij 1973 tot 1977 werkzaam op de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij het Bureau der Verenigde Naties en andere internationale organisaties te Genève. Sinds 1982 was hij Tweede Kamerlid voor de VVD. Op 28 mei 2002 versloeg Weisglas bij de verkiezing van de Tweede Kamervoorzitter met 80 tegen 41 stemmen zijn fractiegenote Annemarie Jorritsma.